

نظام توزیع کوپنی

اشاره:

همزمان با بلوکه شدن دارایی‌های ایران از جانب آمریکا و حصر اقتصادی از جانب تمامی قدرت‌های جهان جهت به‌زانو درآوردن ملت مسلمان ایران، این دشمنی‌ها باعث شد که اقتصاد وابسته به ارث رسیده از رژیم گذشته تاب مقاومت نیاورد. عرضه و تقاضا تعادل خود را از دست داده و نقدینگی سرگردان در دست فرصت‌طلبان راه خود را به سمت احتکار و فشار مضاعف برگرده محرمان جامعه باز نماید.

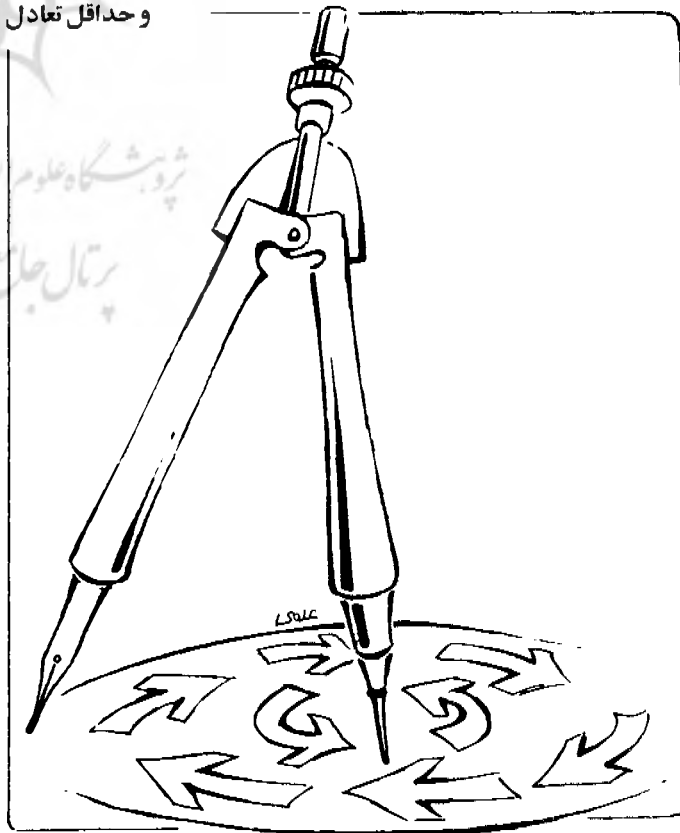
اما ملت مسلمان ایران با قبول و تحمل سختی‌ها تمامی توطئه‌ها را نقش بر آب کرد و حکومت اسلامی نیز با اتخاذ سیاست‌ها و تدابیر ویژه به مقابله با نقشه‌های خائنانه دشمنان برخاست. یکی از این تدابیر ویژه، تشکیل ستاد بسیج اقتصادی کشور به ریاست نخست‌وزیر وقت و تمامی وزرا و دست‌اندرکاران امور اقتصادی جامعه بود که در تمام امور اقتصادی بحرانی جامعه تصمیم‌گیری می‌نمود. یکی از تصمیمات مهم این ستاد، سهمیه‌بندی کالاهای اساسی و توزیع بر اساس ارایه کوپن بود. این سیاست که در آغاز مورد مخالفت جمع زیادی از دشمنان و حتی بعضی از دوستان انقلاب قرار گرفت، آرام آرام مزایای خود را نشان داد و هنوز هم دولت در توزیع برخی از کالاها این سیاست را ادامه می‌دهد.

برآورد حداقل نیاز جامعه در کالاهایی مانند برنج، روغن، گوشت قرمز، مرغ، تخم‌مرغ، قند و شکر، پودر لباسشویی، صابون، کره و پنیر و توزیع آن توسط کوپن باعث به‌وجود آمدن اطمینان خاطر در مردم گردید. در تمامی سال‌های اولیه بعد از انقلاب و دوران هشت‌ساله دفاع مقدس دولت با تمام توان این سیاست را ادامه داد و حداقل تعادل را در عرضه و تقاضای این کالاها فراهم نمود.

یارانه کالاهای کوپنی

البته واضح است که دولت در سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی برای ثابت نگه داشتن قیمت کالاهای کوپنی میلیاردها دلار و ریال به‌عنوان یارانه هزینه کرد که جدول توزیع یارانه طی سال‌های بعد از انقلاب در پایان این قسمت آمده است.

با پایان یافتن جنگ تحمیلی و بهبود نسبی اوضاع اقتصادی و تولیدات کارخانجات و چرخش سیاست‌های اقتصادی به سمت اقتصاد تعادلی و کاهش تدریجی یارانه اقلام کالاهای کوپنی در حال حاضر تنها برنج، روغن نباتی و قند و شکر در سراسر کشور، پنیر در جوامع شهری و گوشت قرمز تنها در سطح شهر تهران و... به صورت کوپن عرضه می‌شود. کوپن‌های یادشده نیز به دو صورت یارانه‌ای و تعادلی توزیع می‌گردد که قیمت کالاهای یارانه‌ای نیز تعدیل شده است و به‌عنوان مثال قیمت هر کیلو قند و شکر یارانه‌ای از ۲۷ ریال به یکصد ریال افزایش یافته است.

جدول شماره (۱) - بارانه کالاهای مصرفی در سالهای اخیر

(ارقام به میلیارد ریال)

سال	۱۳۶۷	۱۳۶۸	۱۳۶۹	۱۳۷۰	۱۳۷۱	۱۳۷۲	۱۳۷۳	۱۳۷۴	۱۳۷۵
کل بارانه	۹۱	۱۴۲	۲۵۸	۴۴۶	۸۲۹	۱۷۱۶	۳۶۷۰	۴۹۴۹	۵۹۸۰
مصرفی	۶۰	۹۸	—	۳۶۱	۷۳۷	۱۴۶۲	۳۱۲۷	۴۳۰۲	۵۳۷۱
نسبت بارانه مصرفی به کل بارانه (درصد)	۶۷	۷۰	—	۸۰	۷۳	۷۵	۸۵	۸۶	۸۹

کوپن‌های عشایری به صورت سراسری صادر می‌شود و در تمامی مناطق عشایری کشور معتبر می‌باشد.

توزیع کوپن‌های شهری در سه نوبت انجام می‌گیرد و بعد از نوبت سوم در صورتی که بعضی از خانوارها موفق به دریافت آن شده باشند، مکان‌های مناسبی جهت دریافت کوپن در نظر گرفته می‌شود.

توزیع کوپن‌های روستایی و عشایری توسط جهاد سازندگی در دو مرحله انجام می‌گیرد. مرحله اول به مدت ۴ روز و مرحله دوم ۲ روز، و در صورت عدم دریافت کوپن توسط بعضی از خانوارها مکان‌های مناسبی جهت دریافت کوپن در نظر گرفته شده است. پس از پایان مراحل توزیع کوپن خانوارهای شهری و روستایی و عشایری، توزیع کوپن جهت اتباع خارجی اعم از دیپلمات‌ها، معاودین، مهاجرین و... انجام می‌گیرد.

مراحل توزیع کوپن به شرح ذیل است:

۱- توزیع کوپن با توجه به تعداد شعب بانک‌ها در شهرستان‌ها، فیما بین بانک‌های تجارت، ملی، ملت و صادرات.

۲- توزیع کوپن توسط بانک‌ها بین شهرستان‌ها متناسب با تعداد شعب شهرستان.

۳- توزیع کوپن فیما بین شعب شهرستان توسط سرپرستی شهرستان با توجه به تجربیات ادوار گذشته توزیع کوپن و آمار جمعیتی حوزه هر شعبه بانک.

سه‌میه هر بانک در کل کشور با توجه به تعداد شعب در هر استان توسط ستاد بسیج اقتصادی تعیین می‌گردد. سه‌میه هر بانک در شهرستان نیز با توجه به تعداد شعب آن در شهرستان توسط ستاد بسیج اقتصادی تعیین می‌گردد.

کنترل، حسابرسی و اخذ آمار

پس از پایان مراحل مختلف توزیع کوپن، مرحله حسابرسی

توضیح این که کالاهای مصرفی گیرنده بارانه عبارت بوده‌اند از: گندم، قند و شکر، روغن نباتی، برنج، گوشت، پنیر و شیر. بارانه کالاهای کوپنی طی سال‌های ۷۳، ۷۴ و ۷۵ به قرار زیر بوده است:

۱۳۷۳، ۱۰۰۲ میلیارد ریال

۱۳۷۴، ۱۲۸۶ میلیارد ریال

۱۳۷۵، ۱۲۷۸ میلیارد ریال

چاپ کوپن

چاپ کوپن بنا به درخواست ستاد بسیج اقتصادی وزارت بازرگانی و توسط چاپخانه بانک ملی ایران انجام می‌گیرد. در مرحله نهم توزیع کوپن، تعداد کوپن‌ها در سراسر کشور ۱۳۶ قطعه (در دو استان مازندران و گیلان ۱۳۰ قطعه) و در مرحله دهم ۹۰ قطعه می‌باشد. کوپن‌های شهری مرحله دهم از شماره ۵۰۱ تا ۵۹۰ و کوپن‌های روستایی از شماره ۶۰۱ تا ۶۹۰ و کوپن‌های عشایری از شماره ۷۰۱ تا ۷۹۰ می‌باشد.

شورای اقتصاد مقرر کرده است که جهت چاپ کوپن‌های مرحله دهم مبلغ ۷/۳ میلیارد ریال از محل درآمدهای سازمان حمایت مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان به صورت وام در اختیار امور اجرایی ستاد بسیج اقتصادی کشور قرار گیرد و ستاد مذکور پس از وصول وجوه مربوط به کوپن از دریافت‌کنندگان، مبلغ فوق را به حساب سازمان حمایت واریز نماید.

توزیع کوپن

از بدو شروع توزیع کالاهای کوپنی تا کنون ده مرحله کوپن به صورت سراسری چاپ و توزیع شده است. به هنگام توزیع کوپن به ازای هر نفر ۵۰۰ ریال دریافت می‌گردد. کوپن‌های شهری و روستایی استانی است و فقط در استان مربوطه معتبر می‌باشد. اما

مختلف، مهاجرت از روستا به شهر در دو استان مختلف، ازدیاد افراد خانواده به دلیل تولد نوزاد جدید، جدا شدن زوج‌های جوان از والدین و تشکیل خانواده جدید.

در کلیه موارد فوق از سوی ستاد بسیج اقتصادی وزارت بازرگانی، دستورالعمل‌هایی در نظر گرفته شده است که خانواده‌ها بتوانند نسبت به تعویض کوپن و یا دریافت کوپن‌های اضافی اقدام نمایند.

کالاهای کوپنی و میزان یارانه تخصیصی

همان‌گونه که قبلاً متذکر شدیم، در آغاز سهمیه‌بندی کالاهای اساسی و سیستم توزیع کوپنی برنج، روغن، گوشت، مرغ، تخم‌مرغ، قند و شکر، پودر لباسشویی و صابون به صورت سراسری و با کوپن توزیع می‌گردید. البته کالاهای دیگری نیز مانند شیر، سیگار، تسرخشک، دستمال کاغذی، لوازم خانگی و... بودند که به صورت سهمیه‌ای و از طریق دفترچه‌های ستاد بسیج اقتصادی توزیع می‌شدند.

با پایان جنگ تحمیلی و بهبود نسبی وضعیت تولید اکثر کالاهای نامبرده از سیستم توزیع کوپنی و دفترچه‌ای حذف گردید و البته سیاست‌های اقتصادی دولت نیز به سمت تقلیل یارانه تا حد موردنیاز گردش پیدا کرد.

در حال حاضر کالاهای کوپنی سراسری که مختص تمامی خانوارها اعم از شهری، روستایی و عشایری می‌باشد، عبارتند از: برنج، روغن و قند و شکر که برنج نیز در دو استان گیلان و مازندران توزیع نمی‌گردد. پنیر نیز تنها در مناطق شهری کشور و گوشت تنها در سطح شهر تهران و... به صورت کوپنی توزیع می‌گردد.

جدول شماره (۲) انواع کالاهای کوپنی، میزان واردات (بر اساس مصوبات شورای اقتصاد) و یارانه تخصیصی را در سال ۱۳۷۵ نشان می‌دهد.

جدول شماره (۲) واردات و یارانه تخصیصی سال ۱۳۷۵

ردیف	نوع کالا	میزان واردات (هزار تن)	یارانه تخصیصی (میلیارد ریال)
۱	برنج	۲۸۵	۲۲۰
۲	روغن نباتی	۳۱۷	۳۸۴
۳	قند و شکر	۴۹۲	۳۴۵
۴	گوشت قرمز	۵۴	۲۳۰
۵	پنیر	...	۹۹

فرم‌های کامپیوتری توزیع کوپن آغاز می‌شود. حسابرسی و کنترل و جمع‌آوری سوش‌های کامپیوتری مرحله دهم در هر استان به عهده اداره کل بازرگانی می‌باشد که با تعیین و آموزش گروه‌هایی به همین منظور این کار را انجام می‌دهد. استخراج آمار واقعی توزیع

○ به منظور تأمین حداقل کالاهای اساسی
موردنیاز مردم در سال‌های پس از پیروزی
انقلاب اسلامی، سیستم توزیع کوپنی اجرا
شد.

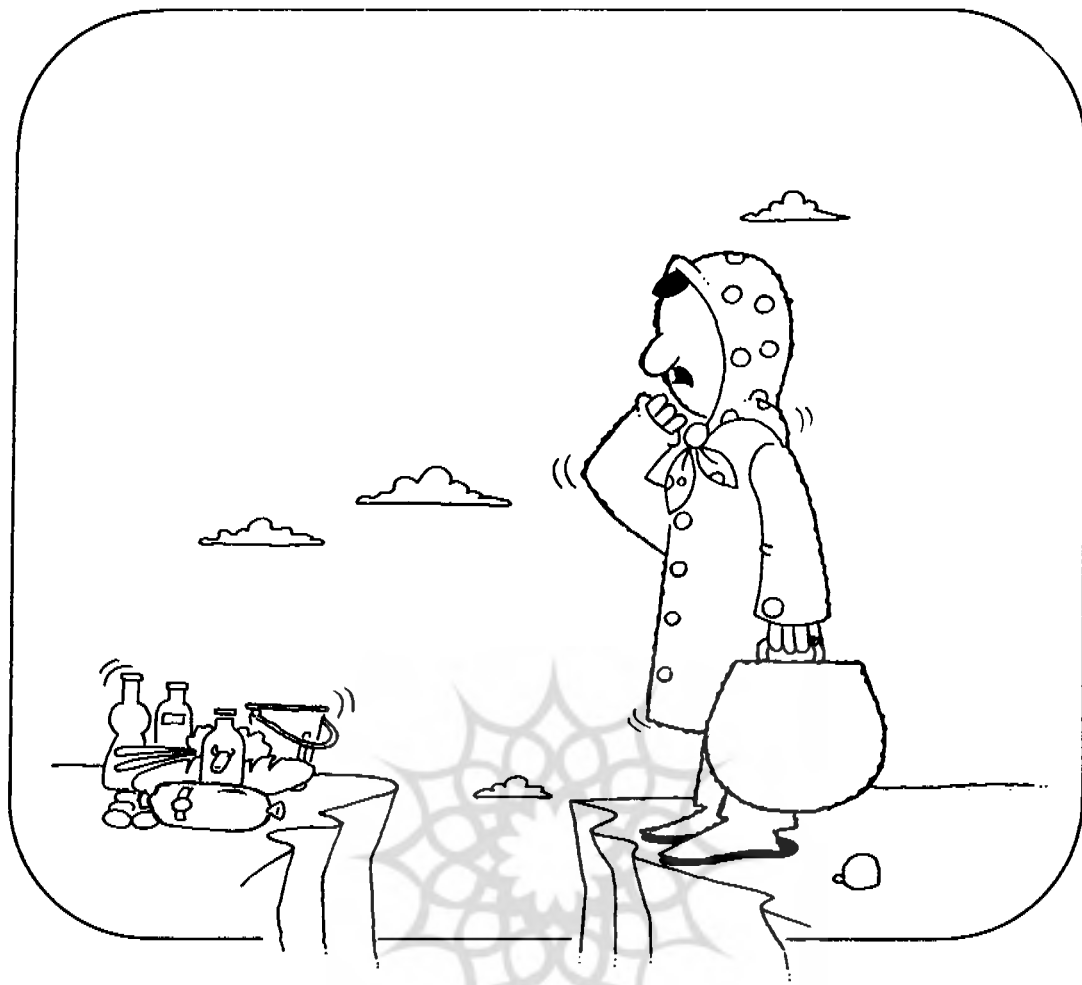
کوپن در تمامی مراحل گذشته با مشکل روبه‌رو بوده و آمارها پس از مدت زمانی طولانی به نتیجه نهایی رسیده است. معمولاً آمار توزیع کوپن بیش از آمار واقعی جمعیت مملکت بوده است که دلایل زیادی دارد از جمله عدم ابطال شناسنامه افرادی که قبلاً فوت نموده‌اند و...

متولیان توزیع کالاهای کوپنی روستاییان و عشایر معمولاً نسبت به آمار جمعیت مورد استناد واحدهای تأمین‌کننده کالا معترض بوده‌اند. با توجه به فقدان آمار نه مرحله قبلی توزیع کوپن و همچنین آمار قطعی مرحله دهم، آمار خام توزیع کوپن مرحله دهم که با احتساب رشد نسبت به مرحله قبل از آن تهیه شده است ضمیمه می‌باشد.

لازم به ذکر است که آمار پیوستی با محاسبه ۱/۲۵ درصد رشد جهت هر شش ماه ملاک محاسبه و تخصیص سهمیه از سوی واحدهای توزیع کالای کوپنی می‌باشد.

مراحل تغییرات کوپن خانوارها

تغییرات کوپن به دلیل زیادی صورت می‌گیرد از آن جمله است: مهاجرت از استانی به استان دیگر، مهاجرت از شهر به روستا، مهاجرت از روستا به شهر، مهاجرت از شهر به روستا در دو استان

انواع و قیمت هر نفر کوپن

کالاهای کوپنی از سال ۵۹ لغایت ۷۲ تنها به صورت یارانه‌ای عرضه می‌گردید اما از سال ۷۳ تاکنون نوع دیگری از کوپن عرضه می‌گردد. جدول شماره (۳) دوره‌های اعلام شده کوپن کالاهای اساسی تحت عنوان کالاهای کوپنی تعادلی نیز عرضه می‌گردد.

جدول شماره (۳) تعداد کوپن کالاهای اساسی در سال‌های اخیر

نام کالا	سال ۶۸		سال ۶۹		سال ۷۰		سال ۷۱		سال ۷۲		سال ۷۳		سال ۷۴	
	تعداد	یارانه‌ای	تعداد	یارانه‌ای	تعداد	یارانه‌ای	تعداد	یارانه‌ای	تعداد	یارانه‌ای	تعداد	یارانه‌ای	تعداد	یارانه‌ای
برنج	۳	۳	۳	۳	۲	۲	۲	۲	۲	۲	-	۱	۱	۳
روغن نباتی	۱۱	۱۴	۱۴	۱۲	۱۲	۱۲	۱۰	۱۲	۱۰	۵	۶	۷	۱۴	۱۴
گوشت قرمز	۱۲	۱۱	۱۱	۹	۶	۴	۴	۶	۴	-	۴	۳	۲	۲
مرغ	۵	۵	۵	۱	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
تخم مرغ	۸	۹	۹	۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
قند و شکر	۱۰	۱۰	۱۰	۱۰	۷	۷	۷	۷	۷	۴	۴	۳	۳	۳
پنیر	۷	۵	۷	۷	۴	۴	۴	۴	۴	۲	۲	۱	-	-
کره	۳	۲	۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
پودر لباسشویی	۵	۶	۶	۴	۳	۳	-	۳	-	-	-	-	-	-
صابون	۵	۶	۶	۴	۲	۲	-	۲	-	-	-	-	-	-

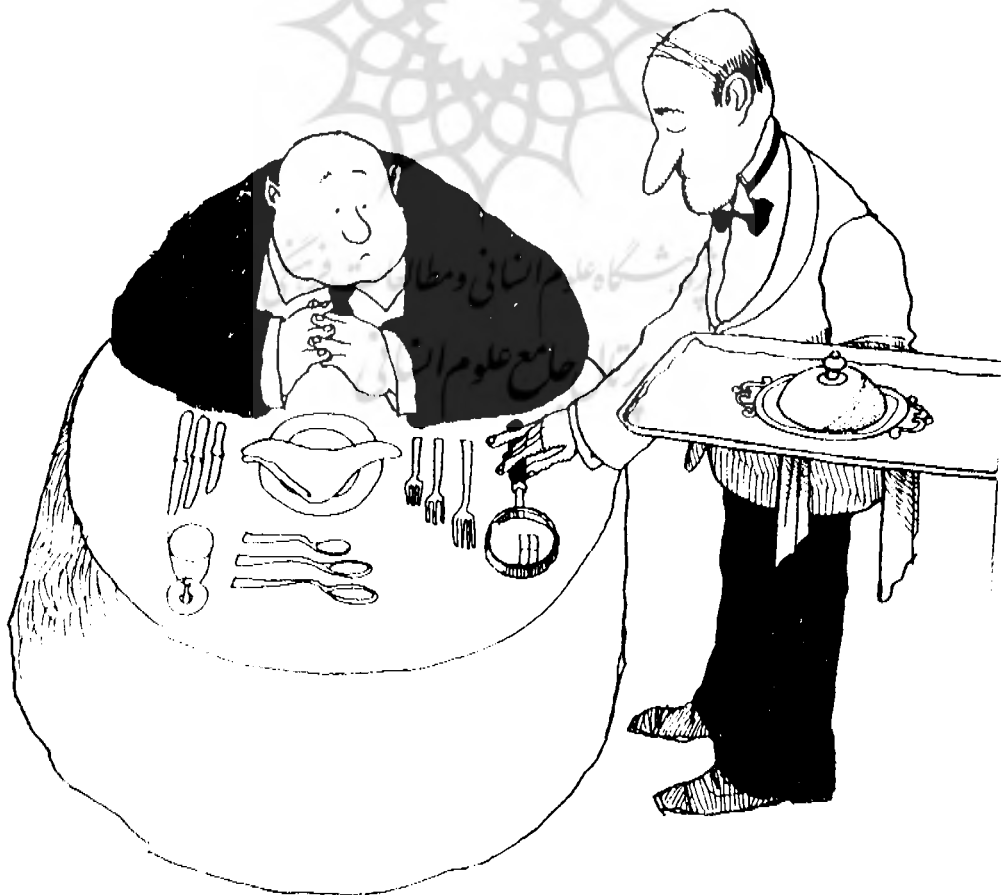
کوین به صورت سراسری اعلام و تمامی خانوارها از آن استفاده می نمایند.

جدول شماره (۴) برنامه توزیع کالاهای کوینی یارانه‌ای و تعادلی را در سال ۷۵ و تعداد دوره‌های اعلام شده را به تفکیک نشان می دهد.

کوین یارانه‌ای آن دسته از کوین‌هایی است که دولت یارانه وسیعی را جهت آن در نظر می گیرد و تفاوت قیمت آن با بازار آزاد بسیار زیاد و قابل توجه می باشد. دسته دیگر کوین‌های تعادلی می باشند که ارز آن به نرخ شناور در اختیار منابع تأمین کننده قرار گرفته و با قیمت‌های تمام شده در اختیار مصرف کننده قرار می گیرد. این کالاها نیز از نظر قیمت با بازار آزاد تفاوت دارند. هر دو دسته

جدول شماره (۴) برآورد مصرف سرانه، تعداد کوین و قیمت هر نوع کوین در سال ۱۳۷۵

نوع کالا	مصرف سرانه (کیلوگرم)	کوین یارانه‌ای		کوین تعادلی شهری		فوق العاده یارانه‌ای		سهمیه هر نفر کوین	قیمت هر کیلو یارانه‌ای (مصرف کننده)	قیمت هر کیلو تعادلی (مصرف کننده)
		تعداد دفعات	دفعات اعلام شده	تعداد دفعات	دفعات اعلام شده	تعداد دفعات	دفعات اعلام شده			
برنج	۳۸	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	-	-	۳ کیلوگرم	۳۰۰ ریال	۱۴۸۰ ریال
روغن نباتی	۱۳۰۵	۷	۷	۷	۷	-	-	۴۵۰ گرم	۳۰۰ ریال	۲۶۴۲ ریال
قند و شکر	۲۴	۳	۳	۳	۳	۱	۳	۱۲۰۰ گرم	۱۰۰ ریال	۱۰۰۰ ریال
پنیر	۲	۲	۲	۲	۲	-	-	۲۵۰ گرم	۱۰۰۰ ریال	۶۰۰۰ ریال
گوشت	۱۱۵	۳	۳	۳	۳	-	-	۷۰۰ گرم	۱۰۰۰ ریال	۴۸۰۰ ریال

○ بهای کالاهایی که با کوپن یارانه‌ای توزیع می‌شود با قیمت بازار آزاد تفاوت فاحشی دارد. این تفاوت در رابطه با بهای کالاهای کوپن تعادلی کمتر است.

○ نسبت یارانه کالاهای مصرفی به کل یارانه پرداختی توسط دولت از ۶۷ درصد در سال ۱۳۶۷ به ۸۹ درصد در سال ۱۳۷۵ افزایش یافته است.

توضیحات:

- قند و شکر فوق‌العاده یارانه‌ای به میزان ۳ نوبت تنها جهت خانوارهای روستایی و عشایری در نظر گرفته شده است.
- پنیر تنها جهت خانوارهای شهری در نظر گرفته شده است.
- دو نوبت پنیر تعادلی شهری در صورت کشش بازار اعلام خواهد شد.
- گوشت قرمز تنها در سطح شهر تهران و... توزیع می‌گردد.
- کوپن برنج یارانه‌ای یک نوبت جهت خانوارهای شهری، روستایی و عشایری ایلام، خوزستان و کرمان اعلام شده است.
- یک نوبت برنج یارانه‌ای جهت جوامع شهری سیستان و بلوچستان و روستاییان فارس اعلام شده است.
- یک نوبت برنج تعادلی جهت خانوارهای شهری، روستایی و عشایری بوشهر، تهران، کرمانشاهان و یزد اعلام شده است.
- یک نوبت برنج تعادلی جهت جوامع شهری زنجان، سمنان، فارس، کهگیلویه و بویراحمد و جوامع روستایی آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی و جوامع عشایری آذربایجان شرقی، فارس، کهگیلویه و بویراحمد و مرکزی اعلام شده است.

خدمات بازرگانی

۵- **گوشت:** وزارت جهاد سازندگی، سازمان گوشت کشور اعلام کوپن نیز بر اساس آمادگی مسئولین توزیع و با موافقت معاونت بازرگانی داخلی، توسط امور اجرایی ستاد بسیج اقتصادی وزارت بازرگانی انجام می‌گیرد.

نحوه حمل کالاهای کوپنی

حمل کالاهای کوپنی یکی از مراحل بسیار حساس روند توزیع می‌باشد. با توجه به این که مقدار زیادی از کالاهای کوپنی چه به صورت مواد اولیه (روغن خام) و چه ماده مصرف (برنج و شکر) از خارج وارد می‌شود، برنامه‌ریزی حمل و توزیع از بنادر کشور آغاز می‌شود. نحوه حمل کالاها به تفکیک چنین است:

۱- **برنج:** برنج کوپنی وارداتی می‌باشد. در بندر تخلیه و با برنامه‌ریزی شرکت گسترش خدمات بازرگانی و توسط شرکت‌های حمل به استان‌های مختلف حمل می‌شود. با توجه به این که

منابع تأمین و توزیع کالاهای کوپنی

لازم به ذکر است که مقادیر فوق‌الذکر کالاهای کوپنی همان‌گونه که پیشتر گفته شد، تأمین حداقل نیاز خانوارها به صورت کوپن‌های یارانه‌ای و یا تعادلی می‌باشد و حجم دیگری از نیازهای مملکت به صورت آزاد تهیه و خارج از سیستم سهمیه‌بندی در اختیار مصرف‌کنندگان اعم از خانوارها، صنوف و سایر بخش‌های مصرفی قرار می‌گیرد. متولیان اختصاصی تأمین و توزیع کالاهای کوپنی عبارتند از:

۱- **برنج:** شرکت بازرگانی دولتی، شرکت سهامی گسترش خدمات بازرگانی

۲- **روغن نباتی:** شرکت بازرگانی دولتی، شرکت سهامی گسترش خدمات بازرگانی، شورای توزیع روغن نباتی و شرکت‌های پخش

۳- **قند و شکر:** شرکت سهامی قند و شکر

۴- **پنیر:** وزارت جهاد سازندگی، شرکت سهامی گسترش

شرکت سهامی قند و شکر تا درب فروشگاه انجام می‌شود. حتی در مناطق روستایی نیز سهمیه را به عاملین خرده‌فروشی تحویل می‌دهند ولی در مناطق عشایری اگر در مرکز شهرستان انبار وجود داشته باشد در آنجا تحویل و در غیر این صورت در انبار اتحادیه تحویل می‌دهند. حمل از انبار اتحادیه تا درب مغازه توسط عوامل خرده‌فروشی انجام می‌گیرد.

۴- پنیر: با توجه به این که توزیع پنیر کوپنی از محل تولیدات داخلی انجام می‌گیرد، پس از این که کارخانه‌های شیر، تولید مورد نظر را انجام دادند، مراتب را به اطلاع شرکت گسترش خدمات بازرگانی (مجری توزیع پنیر کوپنی) می‌رسانند. شرکت گسترش نیز بر اساس سهمیه استان و نوبت دریافت و دوری و نزدیکی استان به محل کارخانه، مورد را به اداره کل بازرگانی استان اعلام و تقاضای معرفی عامل جذب سهمیه پنیر کوپنی می‌نماید. عامل مربوطه نیز با گرفتن حواله از شرکت گسترش و مراجعه به کارخانه، سهمیه مربوطه را دریافت و به استان مورد نظر حمل می‌نماید.

۵- گوشت قرمز: حمل گوشت کوپنی در سطح شهر تهران توسط کامیون‌های سازمان گوشت کشور تا درب مغازه عوامل توزیع خرده‌فروشی انجام می‌گیرد.

اعلام کوپن

اعلام کوپن در مورد تمامی کوپن‌ها یکسان نمی‌باشد. در خصوص برنج همان گونه که قبلاً ذکر شد به صورت استانی و با توجه به میزان جذب و ارسال سهمیه تحویل برنج به عاملین توزیع

۱- شرکت‌های بهمن به عنوان عوامل اجرایی بخش حمل و نقل شرکت سهامی گسترش خدمات بازرگانی عمل می‌نمایند. این شرکت توسط پیمانکاران حمل طرف قراردادشان کالاهای مختلف شرکت گسترش را در سراسر کشور حمل و به انبارهای خود منتقل و سپس تحویل عوامل توزیع می‌دهند. شرکت‌های مذکور در ۸ گروه ذیل، استان‌های کشور را تحت پوشش قرار می‌دهند:

- ۱- بهمن جنوب: استان‌های اصفهان، یزد، چهارمحال و بختیاری، لرستان
- ۲- بهمن مرکزی: استان‌های تهران، مرکزی، همدان
- ۳- بهمن غرب (واحد مرکز): استان‌های آذربایجان شرقی، آذربایجان غربی، اردبیل
- ۴- بهمن غرب (واحد کرمانشاه): استان‌های ایلام، کردستان، کرمانشاه
- ۵- بهمن فارس: استان‌های فارس، کهگیلویه و بویراحمد، بوشهر
- ۶- بهمن شرق: استان‌های هرمزگان، کرمان، سیستان و بلوچستان
- ۷- بهمن خراسان: استان‌های خراسان، سمنان
- ۸- بهمن خوزستان: استان خوزستان

واردات تدریجی به کشور می‌رسد و همچنین متنوع بودن بنادر تخلیه، حمل به استان‌ها نیز به مرور انجام می‌شود و اعلام کوپن برنج نیز در استان‌های کشور به صورت سراسری نمی‌باشد.

○ متولی تأمین و توزیع برنج کوپنی، شرکت بازرگانی دولتی و شرکت سهامی گسترش خدمات بازرگانی و برای روغن نباتی علاوه بر دو شرکت مذکور، شورای توزیع روغن نباتی و شرکت‌های پخش می‌باشند. تأمین و توزیع قند و شکر به عهده شرکت سهامی قند و شکر و توزیع پنیر و گوشت با مسئولیت وزارت جهاد سازندگی، سازمان گوشت و شرکت سهامی گسترش خدمات بازرگانی است.

پس از حمل برنج به انبارهای شرکت بهمن (در رابطه با شرکت‌های بهمن در پایان این مبحث مختصری آورده شده است) با مجوز معاونت بازرگانی داخلی به شرکت گسترش و حواله شرکت گسترش به شرکت بهمن^۱ توسط پیمانکاران شرکت بهمن در مناطق شهری برنج درب مغازه تحویل مغازه‌دار می‌گردد و برنج سهمیه روستاییان در انبار اتحادیه شهرستان و برنج سهمیه عشایر نیز در انبار اتحادیه عشایری که معمولاً در مرکز استان واقع شده است تحویل می‌گردد.

عاملین توزیع روستایی و عشایری نیز بر اساس سهمیه، موظف به حمل از محل اتحادیه تا مغازه خود می‌باشند.

۲- روغن نباتی: روغن نباتی خام وارداتی نیز پس از ترخیص در مخازن ورودی، با طرح تقسیم از طرف شرکت سهامی گسترش خدمات بازرگانی با هماهنگی شورای تولید و توزیع روغن نباتی و متناسب با ظرفیت، عملکرد و توان تولیدی کارخانجات داخلی توسط شرکت توسعه کشت دانه‌های روغنی که به عنوان پیمانکار در اعزام کامیون، بارگیری و حمل روغن از مخازن مبادی با مسئولیت کارخانجات عمل می‌کند، به کارخانجات مربوطه حمل می‌گردد. روغن آماده نیز توسط شرکت‌های پخش مانند به پخش و قاسم ایران به مناطق مختلف کشور حمل می‌گردد. در نقاط شهری تحویل درب مغازه و در نقاط روستایی و عشایری تحویل اتحادیه‌های مربوطه می‌باشد. حمل سهمیه روستایی و عشایری از محل اتحادیه تا درب مغازه توسط عاملین خرده‌فروشی انجام می‌گیرد.

۳- قند و شکر: حمل قند و شکر از محل کارخانه توسط

نماینده اداره بازرگانی، کمیسیون نظارت بر توزیع، بانک توزیع و دریافت‌کننده کوپن تشکیل و انجام وظیفه می‌کند. کوپن‌های برگشتی یا تبدیل به خمیر گشته و یا توسط مواد آتش‌زا خاکستر خواهد شد و کمیسیون‌های مربوطه تا از بین رفتن آخرین کوپن، ناظر بر عملیات می‌باشند و سپس صورت‌جلسه مربوطه را تنظیم خواهند نمود.

نظارت بر روند توزیع کالاهای کوپنی

دولت سالانه چندین میلیارد دلار و ریال یارانه به منظور کمک به خانواده‌های محروم و مستضعف جامعه هزینه می‌کند (که البته شامل همه اقشار جامعه می‌شود) تا حداقل نیاز غذایی ایشان را با قیمت‌های نازل به‌دستشان برساند. برای نیل به این هدف می‌بایست بعد نظارتی جریان کالاهای اساسی از اولین مرحله تا آخرین مرحله تحت نظارت و بازرسی دقیق انجام شود.

- ۱- نظارت بر چاپ کوپن و جلوگیری از جعل آن
- ۲- نظارت بر تحویل و توزیع کوپن بین بانک‌های عامل
- ۳- نظارت بر امر توزیع کوپن توسط بانک‌ها
- ۴- نظارت بر توزیع کالا بین عاملین توزیع
- ۵- نظارت بر توزیع کالا توسط عاملین توزیع از حیث قیمت، نوع و میزان کالا
- ۶- نظارت بر برگشت کوپن توسط عاملین
- ۷- نظارت بر عملکرد بانک‌ها به‌هنگام دریافت کوپن‌های باطله و تحویل رسید به عاملین
- ۸- نظارت بر کار کمیسیون شمارش و امحاء کوپن‌های برگشت شده.

انجام این مراحل باعث می‌شود که کوپن و کالا در مسیر صحیح خود سیر نماید و حق مردم محروم جامعه به‌دست آنها برسد و از خروج بخش عمده‌ای از کالاهای یارانه‌ای از مسیر اصلی خود جلوگیری شود.

مشکلات موجود در روند توزیع کالاهای کوپنی

- ۱- بی‌توجهی نمایندگان بانک‌ها هنگام دریافت کوپن از عاملین توزیع و تحویل رسید
- ۲- کم‌دقتی کمیسیون‌های امحاء کوپن‌های برگشت‌شده و عدم پیش‌بینی حق الزحمه برای اعضای کمیسیون
- ۳- عدم رسیدگی و دقت لازم توسط ادارات کل بازرگانی در کنترل عوامل توزیع و شمارش میزان کوپن تحویل‌شده و تهیه جدول آمار توزیع کالا در هر مرحله اعلام کوپن

استان انجام می‌گیرد و معمولاً سه یا چهار استان یک بار انجام می‌شود. روغن نباتی معمولاً به‌صورت سراسری اعلام می‌شود و تنها در خصوص روغن‌های فوق‌العاده تعادلی به‌صورت استانی و با تفکیک جوامع شهری از روستایی و عشایری انجام می‌پذیرد.

در مورد قند و شکر نیز معمولاً سراسری اعلام می‌شود و تنها به‌هنگام اعلام سهمیه فوق‌العاده خانوار روستایی و عشایری، موردی اعلام می‌گردد. پنیر نیز با توجه به میزان تولید به‌صورت استانی اعلام و در خصوص گوشت شهر تهران نیز مشخصاً بر حسب توان توزیع موردی اعلام می‌گردد.

شبکه‌های توزیع کالاهای کوپنی

این مورد را اول از جوامع روستایی و عشایری آغاز می‌کنیم. کلیه کوپن‌های اعلامی و بسیاری دیگر از نیازهای جوامع نامبرده تنها از طریق اتحادیه‌ها، شرکت‌ها و فروشگاه‌های (در مورد عشایر ثابت و سیار) روستایی و عشایری انجام می‌گیرد.

در سال‌های اولیه توزیع کوپن، شرکت‌های تعاونی روستایی مسؤولیت توزیع کالاهای عشایری را نیز به‌عهده داشتند که بعداً به‌عهده شرکت‌های تعاونی عشایری گذارده شد. اما در خصوص شبکه‌های توزیع کوپن‌های شهری وضعیت متفاوت است. تعاونی‌های کارمندی و کارگری، صنوف عطاران، خواروبارفروشان، سوپرمارکت‌داران، فروشگاه‌های زنجیره‌ای و صنف قصابی در تهران به توزیع کالاهای کوپنی در مناطق شهری مشغول می‌باشند که متأسفانه هنوز هم بعد از ده مرحله توزیع کوپن، این کار به‌نحو مطلوب انجام نمی‌گیرد.

بازگشت و امحاء کوپن

عاملین توزیع به محض دریافت کوپن و تحویل کالا به خانوارها می‌بایست ظهر کوپن را به مهرهای (باطل شد) تحویلی از جانب ستاد بسیج شهرستان که به نام عامل توزیع می‌باشد مهور نمایند. سپس در رأس زمان تعیین‌شده کلیه کوپن‌ها را به تفکیک نوع کالا به بانک مربوطه تحویل و رسید دریافت نمایند. عاملین توزیع می‌بایست در نگهداری اصل کوپن‌ها و یا رسیدهای تحویل کوپن به بانک نهایت دقت را بنمایند و هر گونه مسؤولیت ناشیه در مورد کسر و کمبود اصل کالا یا کوپن و یا رسید تحویل کوپن به‌عهده عامل فروش می‌باشد.

در سراسر کشور هیأت‌های بررسی کوپن‌های برگشتی به مسؤولیت و سرپرستی نماینده ستاد بسیج اقتصادی، و با عضویت

بهترین وجه صورت پذیرد.

● حتی الامکان در توزیع کالاهای کوپنی خانوارهای شهری از خدمات تعاونی‌های کارمندی و کارگری، فروشگاه‌های زنجیره‌ای رفا، سپه، قدس، شهروستا، انکا و فرهنگیان استفاده شود.

● در استان‌های همجوار گیلان و مازندران کوپن برنج یارانه‌ای قبل و یا بعد از فصل برداشت برنج اعلام گردد.

● با توجه به فسادپذیری پنبه، نحوه بسته‌بندی پنبه داخلی به گونه‌ای باشد که امکان نگهداری آن تا زمانی که سهمیه استان به صورت کامل جذب و آماده توزیع شود وجود داشته باشد و سپس کوپن مربوطه اعلام شود.

● به منظور نظارت مستمر و هماهنگ بر توزیع کلیه کالاها به صورت عام و کالاهای کوپنی به صورت خاص، کمیته‌های نظارت بر توزیع کالاهای روستایی و عشایری که در سال‌های گذشته به مسؤلیت معاونت بازرگانی داخلی و با عضویت نماینده وزارت کشور، نماینده وزارت جهاد سازندگی، رئیس سازمان تعاون روستایی و مدیرعامل اتحادیه مرکزی تعاونی‌های عشایری تشکیل می‌گردید، بار دیگر احیا گردد و نماینده سازمان بازرسی و نظارت به عنوان بازوی نظارتی و دبیر کمیته‌ها انجام وظیفه نماید. جلسات این کمیته‌ها قبلاً در سطوح مختلف کمیته مرکزی، کمیته استان، شهرستان و بخش برگزار می‌گردید. بدیهی است که در حال حاضر با دعوت از تمامی مسؤلیت‌تأمین و توزیع کالاها، می‌توان شعاع فعالیت آن را در سطح کلیه جوامع شهری، روستایی و عشایری تعمیم داد.

● برخورد قاطع با عاملین متخلف دریافت کوپن و صدور رسید برگشت کوپن

● موظف شدن ادارات بازرگانی به تنظیم جدول برگشت کوپن کالاهای اساسی به تفکیک هر کوپن و ارزیابی عملکرد آنها توسط معاونت بازرگانی داخلی.

یکی از ملاک‌های ارزیابی عملکرد مدیران کل، موفقیت در میزان جذب و توزیع صحیح کالاهای یارانه‌ای تعیین شود.

● تخلفات مرتبط با توزیع کالاهای کوپنی در شعب تعزیرات حکومتی مورد رسیدگی قرار گیرد.

● جمع‌آوری کوپن‌فروشان که از جمله عوامل اختلال در روند توزیع کالاهای یارانه‌ای می‌باشند.

● تعیین تعداد مناسبی از عوامل توزیع ترجیحاً شعب فروشگاه‌های شهر و روستا، فروشگاه‌های زنجیره‌ای، شرکت‌های تعاونی مصرف کارمندی و کارگری متناسب با آمار جمعیت شهرستان و ارایه مستمر کالا در این شعب در طول اعتبار کوپن هر کالا به منظور جلوگیری از ابطال کوپن و توزیع بهینه‌تر کالا.

۴- پایین بودن سود عاملین توزیع کالاهای کوپنی که موجب حذف تدریجی عاملین صحیح‌العمل و افزایش میزان سوءاستفاده عاملین متخلف می‌گردد.

۵- عدم برخورد قاطع با عاملین توزیع متخلف در دستگاه قضایی و طولانی شدن جریان رسیدگی به این‌گونه تخلفات.

۶- مشخص نبودن میزان جرایم وصول شده ناشی از تخلفات عاملین توزیع

۷- عدم پیش‌بینی جایگزینی کالاهایی که توسط بعضی از عاملین در خارج از شبکه به فروش رسیده است.

۸- فقدان مراکز دایمی تأمین کالاهای کوپنی (حداقل یک واحد در سطح هر شهر) برای تحویل همیشگی کالاهای کوپنی در طول مدت اعتبار کوپن

تذکر: ضرورت دارد در حال حاضر که مقدار کالاهای کوپنی به حداقل رسیده در هر شهر متناسب با آمار جمعیت یک تا پنج عامل توزیع، ترجیحاً فروشگاه‌های زنجیره‌ای یا شعب فروشگاه‌های شهر و روستا و تعاونی‌های کارمندی و کارگری جهت خانوارهای شهری و یک شعبه فروشگاه تعاون روستایی جهت خانوارهای روستایی در مرکز شهرستان در طول اعتبار هر کوپن آن کالا را عرضه نمایند تا از خرید و فروش و ابطال کوپن جلوگیری گردد.

پیشنهادها

● محاسبه آمار کوپن‌های توزیع شده در مرحله دهم با سرعت بیشتری انجام شود و نتیجه آن جهت سهمیه‌بندی‌های واقعی‌تر به واحدهای تأمین و توزیع‌کننده کالاهای کوپنی جهت اصلاح سهمیه شهرها و روستاها ارسال شود.

● اختلافات بین اتحادیه‌های عشایری و روستایی با وزارت جهاد سازندگی و ستاد بسیج اقتصادی کشور در خصوص آمار واقعی جمعیت مناطق مربوطه هر چه سریعتر برطرف گردد.

● با هماهنگی وزارت جهاد سازندگی و سازمان ثبت احوال کشور و ضمن استفاده از کمک شوراهای اسلامی روستایی نسبت به ابطال شناسنامه آن دسته از مرحومین روستایی و عشایری که شناسنامه‌های آنان باطل نشده است، اقدام شود تا آمار توزیع کوپن به آمار واقعی جمعیت کشور نزدیک شود.

● توزیع کالاهای کوپنی از استان‌های محروم آغاز شود و سهمیه مناطق روستایی و عشایری نیز قبل و یا همزمان با مناطق شهری ارسال شود.

● قبل از اعلام رسمی کوپن، سقف معین و مناسبی از کالاهای کوپنی (مثلاً ۶۰ درصد) در محل توزیع وجود داشته باشد.

● جهت نظارت بر توزیع کالاهای روستایی و عشایری از شوراهای اسلامی روستایی درخواست کمک گردد تا با توجه به قلت شبکه توزیع کالاهای کوپنی در روستاها و مناطق عشایری (شرکت‌های تعاونی روستایی و عشایری) توزیع این کالاها به

آمار جمعیت بر اساس توزیع کوبن مرحله نهم با احتساب نرخ رشد تنش ماهه ۱/۲۵٪

کد	نام استان	نهری	روستائی	غسائی	انتاع یکانه		جمع
					سهری	روستائی	
۱	آذربایجان شرقی	۲,۲۶۵,۸۵۲	۱,۵۹۸,۱۹۳	۸۸,۸۴۵	۱,۱۸۴	۰	۳,۹۵۴,۰۷۴
۲	آذربایجان غربی	۱,۳۴۵,۸۸۸	۱,۱۸۳,۶۳۵	۱۱۶,۰۱۳	۱۱,۶۰۳	۰	۲,۶۵۷,۹۳۹
۳	اصفهان	۳,۲۰۵,۰۷۸	۱,۰۴۷,۴۳۸	۲۵,۷۶۷	۵۱,۹۹۸	۱,۸۲۱	۴,۳۳۲,۱۰۲
۴	ایلام	۲۷۵,۹۶۴	۱۷۶,۶۴۹	۷۵,۶۹۸	۹,۰۴۸	۲۵	۵۲۷,۳۸۴
۵	کرمانشاه	۱,۲۷۵,۳۲۶	۶۴۰,۷۱۳	۵۲,۶۰۰	۴,۸۲۴	۰	۱,۹۷۳,۴۶۳
۶	بوشهر	۴۶۵,۶۱۰	۳۵۹,۰۵۶	۲۰,۱۱۰	۲,۳۹۵	۸	۸۴۷,۱۷۹
۷	تهران	۲,۷۵۴,۸۱۹	۴۱۱,۱۰۹	۸۲۵	۱۲۶,۹۵۷	۳۷,۸۴۱	۳,۳۳۱,۵۵۱
۸	چهارمحال و بختیاری	۳۵۸,۹۵۶	۴۵۵,۳۰۴	۱۰۰,۷۳۹	۲۷۶	۰	۹۱۵,۴۷۵
۹	خراسان	۳,۵۱۷,۶۱۴	۲,۸۷۶,۳۲۸	۵۴,۸۸۶	۳۳۷,۰۳۱	۱۸۶,۴۶۵	۶,۹۷۲,۳۲۴
۱۰	خوزستان	۲,۶۹۹,۱۵۸	۹۴۰,۲۷۴	۱۱۲,۸۱۰	۱۴,۷۹۶	۰	۳,۷۶۷,۲۳۸
۱۱	زنجان	۱,۰۳۱,۷۶۰	۹۹۵,۹۶۰	۰	۱۴,۹۳۸	۰	۲,۰۴۲,۶۵۸
۱۲	سمنان	۳۵۳,۱۰۵	۱۸۰,۱۰۲	۰	۷,۶۱۸	۳۹۶	۵۴۱,۲۲۱
۱۳	سیستان و بلوچستان	۶۷۲,۹۳۸	۹۳۰,۱۸۵	۷۳,۴۲۲	۶۲,۱۳۸	۰	۱,۷۳۸,۶۸۳
۱۴	فارس	۲,۳۰۹,۲۴۰	۱,۷۰۰,۱۸۱	۱۵۵,۶۰۸	۲۰,۹۶۹	۱,۲۲۳	۴,۱۸۷,۲۲۱
۱۵	کردستان	۷۳۲,۰۲۷	۷۰۷,۳۸۰	۰	۲,۰۵۶	۰	۱,۴۴۱,۴۶۳
۱۶	کرمان	۱,۲۵۹,۳۵۹	۹۱۰,۴۱۷	۱۲۰,۱۰۷	۱۵,۴۲۳	۶,۷۶۱	۲,۳۱۱,۹۶۷
۱۷	کهگیلویه و بویراحمد	۱۸۵,۷۴۸	۳۲۱,۹۴۷	۱۰۳,۴۷۲	۱,۵۶۰	۰	۶۱۲,۷۲۷
۱۸	گیلان	۱,۳۲۷,۷۵۶	۱,۴۰۶,۰۵۸	۰	۹۶۹	۰	۲,۶۳۴,۷۸۳
۱۹	لرستان	۱,۰۶۵,۳۷۷	۷۲۸,۲۰۷	۷۸,۵۶۰	۱,۴۲۳	۰	۱,۸۷۳,۵۶۷
۲۰	مازندران	۱,۹۶۳,۱۷۵	۲,۴۷۱,۹۶۵	۷,۷۰۷	۱۰,۵۱۸	۱۶,۹۴۰	۴,۴۷۰,۳۰۵
۲۱	مرکزی	۸۰۶,۳۵۸	۶۴۶,۹۹۳	۱,۹۰۲	۱۱,۱۴۰	۲,۳۶۲	۱,۴۶۸,۷۵۵
۲۲	هرمزگان	۵۵۷,۸۱۶	۵۶۶,۲۲۳	۰	۹,۱۰۵	۱۳۱	۱,۱۲۳,۲۷۵
۲۳	همدان	۸۹۵,۲۷۹	۱,۰۵۷,۸۹۰	۷,۶۶۸	۳,۲۶۴	۸	۱,۹۶۴,۱۰۹
۲۴	یزد	۵۷۲,۳۷۸	۱۹۶,۹۱۶	۰	۲۴,۲۰۸	۰	۷۷۳,۵۷۲
۲۵	اردبیل	۶۰۸,۳۸۴	۷۰۶,۶۲۰	۰	۱۵۲	۰	۱,۳۱۵,۱۵۶
۲۶	شهر تهران	۸,۹۸۴,۱۵۳	۰	۰	۴۳,۳۳۴	۰	۹,۰۲۷,۳۸۹
	جمع کل	۴۱,۳۱۹,۰۱۸	۲۳,۳۱۶,۰۱۳	۱,۱۹۷,۵۳۹	۷۸۹,۰۲۹	۲۵۳,۹۸۱	۶۶,۸۴۵,۵۸۰